

І. Ф. Бобришева
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
м. Київ

**РУКОПИСИ МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНИХ ТВОРІВ
СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ
З ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Відділ формування музичного фонду Інституту української книги Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – НБУВ), важливим напрямом діяльності якого є накопичення фондів музичної україніки, є найбагатшим нотосховищем країни і в майбутньому може стати світовим бібліотечним центром документів українського музичного мистецтва. Відділ здійснює інформаційний пошук документів української музичної культури, провадить організаційну роботу по сприянню передачі державними установами та приватними особами рідкісних видань та рукописів у дар НБУВ. Їх подальший бібліографічний опис та введення до електронного каталогу сприятиме поширенню інформації про національну музичну спадщину.

Найціннішим надбанням відділу за останні роки є колекція автографів та ксерокопійованих рукописів партитур і клавирів опер та балетів, симфонічних та хорових творів, а також клавирів вокальної та інструментальної музики сучасних українських композиторів. Колекція включає 1301 од. зб. і була передана НБУВ у 1994 р. Міністерством культури України безкоштовно.

Внаслідок цієї акції НБУВ стала власником унікальної колекції творів сучасної української музики, яка віддзеркалює загальну картину національної музичної спадщини 80–90-х років ХХ ст.

Структурно колекція “Музфонду” поділяється на такі складові частини:

– музично-сценічні твори;

- лібретто музично-сценічних творів;
- твори для оркестрів усіх видів;
- камерно-інструментальні, вокальні та хорові твори.

Значна кількість нот у колекції “Музфонду” – автографи наших видатних сучасників: Леоніда Грабовського, Володимира Зубицького, Івана Карабиця, Валентина Сильвестрова, Мирослава Скорика, Євгена Станковича та інших визначних українських митців, творчість яких увійшла у скарбницю світової музичної культури.

У зв’язку з надходженням такого змістовного фонду постало завдання його каталогізації. Роботу розпочали зі складання каталогу музично-сценічних творів, що є найбільшим за обсягом і налічує 193 од. зб. Сюди увійшли клавіри, партитури та дирекціони різних за жанрами творів. Окрім традиційних, таких, як опера, балет, оперета, мюзикл, музика до драматичних вистав, колекція музично-сценічних творів має у своєму складі багато різних “піджанрів”: наприклад, психологічні – моноопера (“Самотність” В. Губаренка), ліричні сцени (“Альпійська балада” В. Губаренка), розважальні – опера-мюзикл (“Безіменна зірка” В. Ільїна). Є твори, які за жанровими ознаками тяжіють до масової дії – ораторія-балет (“Слава робочим професіям” Л. Дичко), опера-ораторія (“Згадайте, братія моя” В. Губаренка). Багато “піджанрів” пов’язані з казковими та фантастичними сюжетами. Це музична феєрія (“Різдвяна ніч” І. Поклада), опера-казка (“Вовк-чарівник” І. Кириліної, “Крамничка” В. Степурка), балет-феєрія (“Гей, музики” В. Зубицького). Твори, в яких стилістичною основою є рок-музика, представлені такими видами, як рок-опера (“Енеїда” та “Суд” С. Бедусенка) і рок-легенда (“Сказання про княжну Либідь та її братів” В. Ільїна), а твори, які мають в основі фольклор, – фольк-оперою (“Цвіт папороті” Є. Станковича).

Отже, спостерігається тенденція до стирання межі між різними музично-сценічними жанрами і до синтезування різних жанрових ознак музичного театру, насамперед, через злиття оперних, балетних і кантатно-ораторіальних прикмет. Наприклад, засоби оперної і хореографічної мови поєднуються в операх-балетах “Вій” В. Губаренка, “Оргія” О. Костіна та ін. Тривають пошуки в галузі оновлення виражальних засобів, переосмислення і перетворення досягнень сучасного музичного мистецтва. Композитори звертаються до полістилістики оперних і опереткових засобів викладу, поєднання героїки, лірики, гротеску, естрадності у межах одного твору.

Виникають варіанти творів, розраховані на позасценічне виконання: це так звані концертні опери (“Ніч на полонині” І. Гайденка, “Діалоги Вінченцо Галілея” О. Костіна та ін.).

Розглядаючи тематику представлених у колекції творів, значимо перевагу ліричних, комедійних, казкових сюжетів. Рідше композитори звертаються до героїчної тематики, яка переважала у попередні роки. Посилюється увага авторів до психологічної сторони сюжетів, до виявлення складного внутрішнього життя героїв. Прагнення заглибитись у людські переживання породжує новий піджанр моноопери, або, точніше, розгорнений монолог оперного плану для голосу з оркестром (моноопера В. Губаренка “Самотність”). Подібний тип композиції дає можливість відтворити широкий діапазон емоційних нюансів, вимагає від виконавця досконалого володіння і речитативами, і кантиленою, і мовно-аріозною декламацією. Максимально концентрація почуттів втілена у стислих межах невеликого твору, позбавленого сценічних ефектів, мізансцен, масових і хорових епізодів.

Широко представлена у колекції українська тематика, зокрема, твори на сюжети з української класичної літератури та історії, які поєднують у собі національні образи і досягнення сучасної композиторської техніки. Так, ряд опер написаний за творами Т. Шевченка. Це опера “Гайдамаки” О. Білаша, опера-ораторія “Згадайте, братіє моя” В. Губаренка, опера-дума “Сліпий” О. Злотника. Поезія Л. Українки, зокрема, її “Лісова пісня”, надихнула двох композиторів на створення музики до одноіменної драматичної вистави (В. Губаренка і Ю. Шевченка). За мотивами романів П. Загребельного написані балет “Євпраксія” О. Канерштейна і музика до драматичної вистави “Роксолана” О. Костіна. Зверталися композитори також до творчості О. Олеся (музичні номери до п’єси “Ніч на полонині” І. Гайденка), О. Кобилянської (музика до драмвистави “У неділю рано зілля копала” Левка та Жанни Колодубів), Б. Стельмаха (музика до драмвистави “Тарас” Б. Янівського) та ін.

У 80-і роки у руслі “нової фольклорної хвилі” з’являються твори, що демонструють відмінні стильові ознаки і манеру подачі матеріалу – так звані “фольк-опери”, де осмислення національного фольклорного надбання відбувається на сучасному, вищому рівні осягнення його природи і виражальних можливостей (фольк-опера Є. Станковича “Цвіт папороті”).

У колекції також широко представлені твори для дітей. Вони

відзначаються розумінням дитячої психології, вмінням бачити події очима юних героїв і правдиво передавати їх світосприйняття те властиве дітям злиття реальності й казковості, нестримної фантазії і серйозності гри, в яких оживають ляльки, і стає зрозумілою мова тварин і птахів (“Ну, постривай” С. Бедусенка, “Подорож до країни Хвалькунії” В. Когана, “Русалонька” О. Костіна, “Країна До-ре-мі-фа-соля” І. Сивохіної та багато ін.).

Унікальність зібрання визначається тим, що ці твори ще не були надруковані, і підсилюється тим фактором, що всі одиниці зберігання є або авторськими рукописами, або репродукованими копіями з автографів. Переважну більшість колекції становлять автографи композиторів. Музично-сценічні твори, про які йдеться, репрезентують творчість 70-ти українських композиторів; із 193 од. зб. – 132 є автографами композиторів і тільки 62 од. – копіями автографів. Поміж рукописів музично-сценічних творів – автографи багатьох відомих українських композиторів. Це О. Білаш, у творчості якого сценічні твори посідають вагоме місце. Він є автором 3 опер, 2 оперет, музики до драматичних вистав. У колекції містяться автографи його оперет “Легенда про Київ” та “Дзвони Росії”, музика до вистав “Кайдашева сім’я”, “Аристократ з Вапнярки”, а також ксерокопія автографу опери “Гайдамаки”. Далі відзначимо твори Віталія Губаренка, який є автором 13 опер, 7 балетів, музики до драматичних вистав. До колекції увійшли автографи його опери “Самотність”, опери-ораторії “Згадайте, братіє моя”, балету “Майська ніч”, музичної комедії “Сват мимоволі” та ліричних сцен “Альпійська балада”. Варто також відзначити автографи балетів Володимира Зубицького (балет-феєрія “Тей, музики” і балет “Задунайські жарти”) і автограф опери Юрія Іщенка “Водевіль”. Різноманітними жанрами представлена у колекції творчість В. Кирейка (опера “Вернісаж на ярмарку”, балет “Сонячний камінь”, музична комедія “Кохання і чорногузи”) і О. Костіна (балети “Демон” і “Русалонька”, концертна опера “Діалоги Вінченцо Галілея”, опера-балет “Оргія”, опера “Золоторогий олень”). Серед рукописів відомих сучасних композиторів, які увійшли до колекції, – музика до вистави “У неділю рано зілля копала” Левка та Жанни Колодубів, опера Ю. Мейтуса “Марія Волконська”, оперети І. Поклада (“Ефект Везувія”, “Друге весілля в Малинівці”). Поміж дитячих сценічних творів згадаємо музику до лялькової вистави “Казка про Чугайло” М. Скорика і дитячу оперу “Музична крамничка” В. Степурка.

Колекцію автографів поповнили також оперета В. Філіпенка “Ой, сусідко”, музика до драматичних вистав Б. Янівського (“Останній журавель”, “Граф Монте-Крісто”, “У лісі на галявині”) та багато інших цікавих творів.

Хоча цей фонд ще не до кінця упорядкований, проте він викликає чимале зацікавлення і користується попитом у читачів різних категорій – науковців-музикознавців, викладачів, студентів, оскільки сценічні твори, які увійшли до колекції, здебільшого ще не мали сценічного втілення. Сподіваємося, що матеріали колекції знайдуть своїх поціновувачів серед театральних і музичних діячів.

З огляду на унікальність матеріалів варто створити страховий фонд цього рідкісного зібрання і забезпечити краще зберігання творів, багато з яких ще чекають на свої постановки у майбутньому.